

Nakon višegodišnjih problema izazvanih davanjem koncesija za izgradnju MHE na relaciji mještani-investitori-Vlada, premijer Duško Marković je najavio u oktobru 2019. da će početi pregovore o raskidu ugovora u nekoliko gradova. Iako je Vlada Crne Gore do sada raskinula 12 ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana (MHE), problemi između investitora i mještana koji se protive gradnji na rijekama i Vlade i dalje postoje, kao što je to slučaj u Barama Kraljskim.

Nama je ovdje ugroženo najosnovnije ljudsko pravo, pravo na život jer je voda izvor života, kaže za Radio Slobodna Evropa Milovan Labović, predsjednik Mjesne zajednice (MZ) Bare Kraljske kod Kolašina, gdje mještani danima protestuju zbog izgradnje malih hidroelektrana na tri seoske rijeke, koje izvire iz parka prirode "Komovi".

"Nije bilo nikakve javne rasprave, branićemo rijeke Crnja, Ljubaštica i Čestogaz do kraja. Vjerujem da mora doći do sastanka, da će se morati pojaviti Vlada i resorna ministarstva koja su izdavala ove koncesije, investitor i da će se razgovarati o interesima ljudi ovoga kraja", kaže Labović i pita se šta je bilo sa najavom Vlade da će preispitati politiku dodjele koncesija za gradnju malih hidroelektrana.

Vlada Crne Gore tvrdi da se koncesionar, u konkretnom slučaju, pridržava ugovora i da je koncesija izdata 2008. a građevinske dozvole 2009. godine. U odgovorima iz Ministarstva ekonomije na upit RSE povodom protesta mještana u Barama Kraljskim saopštavaju da će njihovi dalji potezi zavisiti od stepena saglasnosti investitora i mještana.

"Projekti MHE Crnja, Ljubaštica i Crni potok imali su visok stepen lokalne podrške i široko su prepoznati kao razvojni potencijal tog kraja. U tom smislu, Ministarstvo je zadužilo koncesionara da, u skladu sa ugovorom, ponovo sprovede konsultacije sa predstavnicima lokalne zajednice, detaljno ih upozna sa planovima, te povratno informiše koncedenta o stepenu saglasnosti, od čega će zavisiti i dalje postupanje", navedeno je u odgovorima Ministarstva ekonomije, uz podsjećanje da Vlada već tri godine ne izdaje koncesija za gradnju malih hidroelektrana.

Iz kompanije Dekar, koja je investitor i koncesionar u Barama Kraljskim, za RSE tvrde da rade u skladu sa zakonom i izdatim dozvolama i da rok za završetak radova na objektima ističe krajem 2021. godine. Direktor kompanije Momčilo Miranović je precizirao da su samoinicijativno prekinuli radove na izgradnji MHE Crni potok dok mještani ne dobiju odgovore od nadležnih institucija po prijavama nevladinog sektora i građana.

"Na taj način iskazujemo razumijevanje za nezadovoljstvo građana, prije svega zbog mnoštva dezinformacija koje su ovih dana unijele nemir u dugo građene dobre odnose sa lokalnim stanovništvom, na obostrano zadovoljstvo i korist", naveo je Miranović koji smatra da će od izgradnje MHE lokalna zajednica imati korist jer:

“Hidroelektrane neće raditi tokom ljetnjih mjeseci. Te će rijeke u punom kapacitetu biti dostupne lokalnom stanovništvu na korištenje tokom mjeseci sa većom količinom padavina, koritom rijeke će proticati 20 odsto prosječne godišnje količine vode i investitor će sagraditi putnu infrastrukturu, mostove i vodovod”, navedeno je, između ostalog, u saopštenju dostavljenom RSE u kome se podsjeća da je o tome već održan sastanak sa mještanima.

Kako je došlo do zaokreta u politici Vlade?

Do zaokreta u dotadašnjoj vladinoj politici davanja koncesija za gradnju MHE došlo je nakon upornih protesta mještana Šavnika koji su od cijevi branili rijeku Bukovicu. Tada je premijer Marković poručio:

“Taj program (male hidroelektrane) nesporno je omogućio novi zamah u proizvodnji električne energije, ali je u tom razvojnom zamahu bilo i propusta koji bi nanijeli štetu prirodi.”

Na pitanje koliko je raskinuto ugovora za izgradnju malih hidroelektrana od kada je premijer Duško Marković najavio da će se preispitati pojedini koncesioni ugovori, iz Ministarstva ekonomije su odgovorili:

“Raskinuti su ugovori za izgradnju 12 MHE, u toku je proces raskida ugovora za izgradnju devet dok su istekle energetske dozvole za izgradnju 14 malih hidroelektrana. Dakle, 41 odsto od ukupnog broja MHE, odnosno za 35 MHE su ili raskinuti ugovori ili su u postupku raskida. U toku je raskid još pet koncesionih ugovora za izgradnju devet MHE, a ovakav pristup biće primijenjen u svim slučajevima gdje je evidentno da konkretan projekat nije u stanju da ispuni ciljeve programa, koji prije svega podrazumijevaju razvoj lokalnih zajednica i proizvodnju zelene energije”, navedeno je u odgovorima iz Ministarstva ekonomije.

Više nevladinih organizacija je u međuvremenu podržalo zahtjeve mještana za obustavljanje gradnje malih hidroelektrana. Direktor nevladine organizacije Ozon Aleksandar Perović za RSE kaže da je strah mještana opravdan. Objašnjava da je dosadašnja praksa pokazala “da je svaka mala hidroelektrana napravila ne samo ekocid nad rijekama, nego je životna sredina trajno ugrožena, a lokalna zajednica od gradnje nema koristi”. Perović ne vjeruje da će Vlada preispitati ugovor za gradnju malih hidroelektrana kako je ranije najavila.

“Mi sumnjamo u Vladinu dobru namjeru, jer znajući ko su firme koje su dobile koncesije i ko stoji iza tih firmi potpuno je jasno da su to interesne grupe koje su bliske vlasti. One su, kako god okrenemo, zarobile sva prirodna bogatstva Crne Gore. Tako da ja prosto sumnjam da će neko sad odjednom početi da raskida ugovore sa onim ljudima sa kojima saraduje”, smatra Perović.

Borba za Lještanicu

Borbu protiv izgradnje malih HE vode i mještani sela Lijeska kod Bijelog Polja, na sjeveru Crne Gore. Tri godine pokušavaju da sačuvaju rijeku Lještanicu sa koje se vodom za piće snadbijevaju.

“To je presedan, niko još nije pravio na samom izvoru rijeke vodozahvat. Lještanica prosto daje život lokalnom stanovništu. Neki privilegovani investitori treba da na samom izvoru rijeke ubace u cijev pet kilometara, znači ona cjelokupna treba da ide u cijevi. Niko ništa tu nema koristi sem investitora. Izgradnja će uništiti i turističke potencijal rijeke, koja ima jedan od najljepših vodopada i svakodnevno je posjećuje tridesetak turista”, kaže za RSE inženjer Danilo Mradak, mještanin sela Lijeska koji vjeruje da će mještani sačuvati rijeku, iako je investitoru ostalo još samo da dobije građevinsku dozvolu.

Nataša Kovačević iz nevladine organizacije Green Home za RSE kaže da zbog gradnje MHE na rijeci Lještanici vode upravni postupak protiv rješenja Agencija za zaštitu životne sredine, koja je izdala ekološku saglasnost za gradnju kako bi odložili početak izgradnje MHE.

“Nijedna od ovih malih hidroelektrana u Crnoj Gori nije doprinijela lokalnom razvoju a obzirom da svi subvencioniramo razvoj ovakvog izvora energija, zapravo mi kao građani subvencioniramao uništavanje životne sredine i iseljavanje lokalnog stanovništva”, kaže za RSE Nataša Kovačević iz nevladine organizacije Green Home.

Koliko su građane koštale MHE?

Prema podacima iz novembra 2019. godine Crnogorskog operatora tržišta električne energije (COTEE), koji otkupljuje struju iz malih hidroelektrana, crnogorski građani su kroz subvencije platili gotovo 32 miliona eura za struju proizvedenu u malim hidroelektranama i vjetroelektrani Krnovo.

Posao gradnje malih hidroelektranama u Crnoj Gori, osim medija, privlači pažnju domaćih i međunarodnih organizacija. Organizacija Balkanwatch, čije je sjedište u Pragu, u septembru 2019. je objavila da “ljudi bliski predsjedniku Crne Gore Milu Đukanoviću ili njegovoj stranci, vladajućoj Demokratskoj partiji socijalista (DPS) imali su koristi od izgradnje malih hidroelektrana”.

Balkanwatch, organizacija koja okuplja članove i partnere iz 14 zemalja centralne i jugoistočne Evrope, pored detaljnog izvještaja ko su povlašćeni vlasnici dotada izgrađenih malih HE u Crnoj Gori, navela je i koliko je tim kompanijama država isplatila u periodu od 2014. do 2018. godine na ime podsticaja za proizvodnju električne energije.

Kako je naveo Balkanwatch “generalno, glavni profit vlasnicima MHE dolazi od visokih

državnih subvencija, koje su do ljeta 2019. godine direktno padale na teret građana, kojima su u okviru mjesečnih računa za struju bili uključeni i troškovi za 'podsticanje razvoja obnovljivih izvora energije'".

Nataša Kovačević najavljuje da će pred Ustavnim sudom Green Home tražiti tumačenje da li je gradnja malih hidroelektrane u Crnoj Gori od javnog interesa, kako to propisuje Zakon o energetici.

Svjetska organizacije za zaštitu prirode WWW Adrija i crnogorska nevladina organizacija Eko tim pozivaju Vladu Crne Gore da ukinu štetni sistem podsticaja za proizvodnju električne energije jer je niz socio -ekonomskih studija pokazao da je sistem društveno-ekonomski neprihvatljiv pošto društvu pravi direktnu finansijsku štetu, kaže za RSE Milija Čabarkapa, nacionalni koordinator WWW Adria.

"Ukoliko ovaj sistem ne bi postojao, jer on pogoduje direktno investitorima i jedino oni imaju korist od toga, nijedan investitor ne bi više imao interesovanja da ulazi u biznis sa malim hidroelektranama", smatra Čabarkapa.

Vlada Crne Gore je do sada potpisala koncesione ugovore za izgradnju 85 MHE. Trenutno je u radu 24 MHE, u toku je izgradnja 18 MHE, dok je za dvije MHE u toku priprema planske dokumentacije, a šest MHE su u procesu izrade projektne dokumentacije.

Izvor: slobodnaevropa.org